

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 1, 2021 | 28.01.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.1.98](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.1.98)

УДК 323.321

Ю. Г. Неустроєв,
к. е. н., доцент кафедри економічної теорії та фінансово-економічної безпеки,
Одеська національна академія харчових технологій
ORCID ID: 0000-0002-1998-2564

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА КРАЇНИ»

Y. Neustroiev
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economic theory and financial economic security, Odessa National Academy of Food Technologies

MODERN APPROACHES TO THE CONCEPT OF «ECONOMIC SECURITY OF THE COUNTRY»

У статті удосконалено методологічні засади дослідження економічної безпеки. Вказано фактори, що значно актуалізували дану тему останнім часом. Розкриваються сутнісні характеристики економічної безпеки. Встановлено, що сучасні підходи до даного поняття можуть бути проаналізовані на основі методології А. І. Уймова, котрий запропонував досліджувати усі системні феномени за допомогою трьох основних категорій: субстрату, відношення, якості. Аналіз автора показав, що саме системний підхід має потенціал для дослідження сутності економічної безпеки, так як дозволяє порівнювати позиції дослідників, створюючи при цьому цілісне уявлення про даний феномен. Доведено, що концепт економічної безпеки може бути реалізованих на різних рівнях: глобальній економічній системі, національній економіці, окремому суспільстві, окремої країни, економічній системі країни, і в окремому регіоні. Автор дійшов висновку, що структура економічної безпеки є станом стабільності, економічного зростання, ефективного задоволення потреб суспільства та окремої особи, нейтралізації різноманітних внутрішніх та зовнішніх загроз. Обґрунтовано ідею, що уточнення критеріїв економічної безпеки може бути розкрито у майбутніх наукових дослідженнях.

The problem of analyzing the economic security of Ukraine in recent years has attracted increasing attention of economists. This is due to the fact that in the process of transition from the administrative centralized system of economic regulation to the methods of market management, numerous difficulties and new threats to the economic security of our state have arisen. Ensuring economic security has long been a serious problem for the state. In fact, the successful solution of this problem is a guarantee of independence and autonomy of the country, a necessary condition for stability and effective functioning of society. In recent years, the problem of ensuring economic security has been exacerbated by the emergence of new alarming trends in the world and national economies. Modern problems of economic security, prevention of new challenges and prevention of threats to economic security and sustainable development of the regions require scientific

substantiation. Currently, new conceptual approaches to the methods and mechanisms of economic security are being sought. That is why the chosen topic seems surprisingly relevant and topical. The methodological bases of economic security research are improved in the article. The factors that have significantly updated this topic in recent times are indicated. The essential characteristics of economic security are revealed. It is established that modern approaches to this concept can be analyzed on the basis of the methodology of A. Uyomov, who proposed to study all systemic phenomena using three main categories: substrate, relationship, quality. The author's analysis showed that a system approach has the potential to study the essence of economic security, as it allows to compare the positions of researchers, while creating a view on this phenomenon. It is proved that the concept of economic security can be implemented at different levels: the global economic system, the national economy, a particular society, the economic system of the country, and in a particular region. The author concluded that the structure of economic security is a state of stability, economic growth, effective satisfaction of the needs of society and the individual, neutralization of various internal and external threats. The idea that the specification of economic security criteria can be disclosed in future research is substantiated.

Ключові слова: економічна безпека; сучасні підходи; стабільність; економічна незалежність.

Keywords: economic security; modern approaches; stability; economic independence.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Чимало різноманітних факторів можуть стати причиною зниження рівня економічної безпеки країни. Наприклад, висока фінансова залежність держави, проблеми внутрішнього характеру й будь-які інші дестабілізуючі фактори можуть перетворитися з ходом часу на серйозні проблеми економічної та, відповідно, національної безпеки. Тому необхідною умовою для стабільного і стійкого розвитку країни уявляється забезпечення захисту інтересів громадян, суспільства та держави, а також визначення стану складових елементів економічної безпеки.

Останнім часом вітчизняна економіка потрапила під вплив негативних явищ, що є загрозою економічної безпеки держави. Відсутність продуманої економічної стратегії в Україні, серйозні недоліки у проведенні фінансової та грошово-кредитної політики уряду спричинили затягування соціально-економічної кризи в державі, стагнацію промислового виробництва та падіння рівня життя населення. Неприятливі внутрішні чинники наклались на декілька хвиль світової економічної кризи, одна з яких пов'язана зі спадом, спричиненим антикоронавірусними локдаунами у багатьох країнах світу.

Забезпечення економічної безпеки – це з давніх часів серйозна проблема для держави. Фактично, успішне вирішення даної проблеми є гарантією самостійності та незалежності країни, необхідною умовою стабільності й ефективного функціонування суспільства. Економічна безпека є видовою складовою частиною національної безпеки й водночас належить до системи категорій економічної теорії. У науковий обіг в Україні це поняття увійшло трохи більше ніж десять років тому, що є досить невеликим строком для її теоретико-методологічного аналізу. Існує досить багато наукових суперечностей, зумовлених відсутністю єдиного підходу в розумінні сутності економічної безпеки, у розробці ефективних способів і засобів попередження загроз та опануванні ними і забезпеченні стабільного розвитку економічної системи країни. Через це розроблення фундаментальних і науково-прикладних проблем економічної безпеки виражає не тільки запит економічної теорії, але й потребу господарської практики.

Прагнення до економічної безпеки було продемонстроване багатьма представниками правлячих верств минулих часів. Різноманітні аспекти цього феномену були відрефлексовані ще за часів античності і частково проявили себе у вигляді цінностей політичного цивільного життя. В Новий час проб лематизація даного феномену відбувалась у теоретичному і практичному полі у вигляді пошуку та формулювання національних економічних інтересів, вибудовування механізмів захисту національних економік, а під час процесу просування цінностей капіталістичної культури; в епоху глобалізації – у вигляді осмислення глобальних економічних проблем.

Проблема аналізу економічної безпеки України в останні роки привертає все більш пильну увагу вчених-економістів. Це пов'язано з тим, що в процесі переходу від адміністративної централізованої системи регулювання економіки до методів ринкового господарювання виникли численні труднощі і нові загрози економічній безпеці нашої держави.

В останні роки проблема забезпечення економічної безпеки характеризується загострилась за умов появи нових тривожних трендів світової та національної економіки. Наукового обґрунтування вимагають сучасні проблеми забезпечення економічної безпеки, запобігання новим викликам та запобігання загрозам економічної безпеки та сталого розвитку регіонів. В даний час відбувається пошук нових концептуальних

підходів до методів та механізмів формування економічної безпеки. Саме тому обрана тема уявляється напрочуд актуальною та злободенною.

Багатогранний і взаємозалежний характер змін, які ми маємо в сучасній соціально-економічній системі, викликає потребу у формуванні та реалізації інституційного підходу при вирішенні складних економічних проблем.

Огляд наукової літератури. У дослідження проблеми економічної безпеки зробили внесок наступні українські вчені: Л. Абалкін, О. Барановський, І. Бінько, В. Богомолів, З. Варналій, О. Власюк, В. Геєць, Б. Губський, Я. Жаліло, М. Єрмошенко, В. Мунтіян, І. Мігус, В. Сенчагов, А. Сухоруков, В. Шлемко, І. Бінька, С. Воронцова, В. Геєця, Б. Губського, Я. Жаліла, С. Кирєєва, В. Косевцова, Ю. Макогона, С. Мочерного, В. Мунтіяна, Г. Пастернака-Таранушенка, С. Пирожкова, В. Шлемка, З. Варналій, Т. Васильців, О. Власюк, В. Геєць, Я. Жаліло, Е. Лібанова, В. Мунтіян, Г. Пастернак-Таранушенко, С. Пирожков, А. Сухоруков та ін. Вагомий внесок у розвиток теоретико-методологічних аспектів дослідження соціальної безпеки України здійснили О. Барановський, Я. Гончарук, О. Іляш, А. Мокія, У. Садова, М. Флейчук.

Мета статті дослідити сутність поняття економічної безпеки та визначити її зміст в умовах функціонування сучасної економічної системи на основі основних підходів до даної проблеми у науковій літературі.

Виклад основного матеріалу. Економічна безпека країни, з одного боку, є важливою складовою системи національної безпеки, що формує захист національних інтересів, з іншого – є безпосередньою умовою дотримання і реалізації національних інтересів щодо забезпечення фінансування, формування доходів та витрат тощо.

В економічній літературі відсутнє єдине визначення поняття «економічної безпеки», що негативно позначається на формуванні її концептуальних засад. Існує багато підходів до тлумачення даного терміну за допомогою таких характеристик: 1) стійкість та стабільність, протидія внутрішнім і зовнішнім загрозам, під якими розуміємо міцність і надійність зв'язків між усіма елементами економічної системи, стабільність економічного розвитку держави; 2) економічна незалежність, що характеризує насамперед можливість для будь-якого суб'єкта економічної безпеки самостійно приймати і реалізовувати стратегічні економічні та політичні рішення для розвитку; 3) самовідтворення та саморозвиток. Ця характеристика передбачає створення необхідних умов для ведення ефективної економічної політики та розширеного самовідтворення, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на світовому рівні; 4) національні інтереси. Ця характеристика визначає спроможність національної економіки захищати національні економічні інтереси [1, с. 4].

М. П. Денисенко та С. В. Бреус вважають, що поняття економічної безпеки має тісний зв'язок із поняттям національної безпеки. Наявність тіньової економіки є однією з найбільш істотних перешкод економічному зростанню країни та загрозою економічній безпеці держави. Найважливішим принципом формування в Україні цивілізованих ринкових відносин є досягнення економічної безпеки держави, оскільки загроза економічній безпеці – це загроза економічному суверенітету. Критичність нинішньої економічної ситуації полягає в тому, що або руйнівні процеси стануть незворотними і призведуть до втрати державності або, в кращому разі, забезпечать Україні роль другорядної держави і сировинного придатка високорозвинених країн, або все ж таки вдасться зупинити негативні процеси, домогтися економічного зростання і гідного місця у світі [2, с. 26].

Таким чином, оцінка стану економічної безпеки в Україні, на думку багатьох експертів, є негативною. Загрози безпеці формуються самостійно та переходять з інших сфер національної безпеки. Причини, що їх обумовлюють, на думку дослідниці, мають як внутрішній, так і зовнішній характер [3, с. 12].

Л. М. Акімова наголошує, що економічна безпека держави – це динамічна складова частина економіки, яка адаптується до вимог часу. Нині під цим поняттям розуміють стан, у якому такі складники, як: фінансова, інформаційна, соціально-економічна, інституційно-правова, техніко-технологічна, інтелектуально-кадрова, силова та екологічна діяльність – перебувають у стані захищеності, збереження, надійності, стабільності, спокою, незалежності. Це комплекс дієвих заходів офіційних державних органів, які забезпечують стійкість до зовнішніх та внутрішніх загроз [1, с. 1].

О. І. Зінченко подав наступне визначення: «Система забезпечення національної безпеки ґрунтується на діяльності суб'єктів національної безпеки згідно з існуючою правовою основою та на встановлених принципах в рамках функцій та повноважень за напрямками державної політики, що дозволяє запобігати й нейтралізувати загрози національним інтересам та національній безпеці. Складовими елементами національної безпеки вважаються «сфери», на які безпосередньо впливають реальні та потенційні загрози національній безпеці України та на які адресовано напрями державної політики з питань національної безпеки України» [4, с. 125].

Бондарук Т. Г. вважає, що економічна безпека – це складна багатофакторна категорія, яка дозволяє зберігати стійкість до зовнішніх та внутрішніх загроз, характеризує здатність національної економіки до розширеного самовідтворення для задоволення потреб громадян, суспільства і держави на якомусь визначеному рівні. Економічна безпека – стан економіки, при якому забезпечується досить високе і стійке економічне зростання; ефективне задоволення економічних потреб; контроль держави за рухом і використанням національних ресурсів; захист економічних інтересів країни на національному і міжнародному рівнях. Економічна безпека є складовою частиною національної безпеки, її матеріальною основою. Об'єктом

економічної безпеки виступає як економічна система в цілому, так і її складові елементи: природні багатства, виробничі і невиробничі фонди, нерухомість, фінансові ресурси, людські ресурси, господарські структури, сім'я, особа [5, с. 80].

Згідно з Методикою розрахунку рівня економічної безпеки України, затвердженою наказом Міністерства економіки України (нині – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України) №60 від 2 березня 2007 р. економічна безпека – це такий стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства та держави. Складовими економічної безпеки є: макроекономічна, фінансова, зовнішньоекономічна, інвестиційна, науково-технологічна, енергетична, виробнича, демографічна, соціальна, продовольча безпека [6].

Важливою складовою національної безпеки України є саме економічна безпека країни. Вона є досить складною системою, яка має свою будову з відповідними їй складовими, такими як виробнича, демографічна, енергетична, зовнішньо-економічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, продовольча, соціальна, фінансова безпеки. Зазначені складові економічної безпеки розроблені фахівцями Міністерства економічного розвитку і торгівлі України і затверджені відповідним наказом «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» № 1277 від 29.10.2013 р. [7]. Вивчення структурних складників економічної безпеки держави дає змогу своєчасно визначити можливі загрози, проаналізувати їх та передбачити можливі шляхи їх вирішення. Вивчення даних складових впливає на економічну безпеку країни та відіграє вирішальну роль у цілісності всієї країни [8, с. 252].

Вперше поняття «економічна безпека» було застосоване президентом США Т. Рузвельтом у 1934 р., який створив федеральний Комітет з економічної безпеки у зв'язку з необхідністю державного втручання в економічне життя країни. Це було зумовлено також кризовими явищами в національній та світовій економіці, які впливали на необхідність забезпечення економічної безпеки. У 1985 р. було визначено офіційний статус терміну «економічна безпека» і зазначено, що необхідно сприяти забезпеченню міжнародної економічної безпеки для соціально-економічного розвитку та прогресу кожної країни [9, с. 22].

Дослідження структури економічної безпеки дає змогу виокремити на думку С. І. Урби три найважливіших її складника:

1) економічну незалежність, як можливість контролю державою національних ресурсів, досягнення рівня ефективного виробництва якісної продукції, який створить умови для участі у світовій торгівлі, корпоративних зв'язках та в обміні результатами науково-технічних досягнень; 2) стабільність і стійкість національної економіки, що передбачає корегування та підтримку впливів, здатних дестабілізувати економічну ситуацію, створення гарантій та умов для активізації підприємництва, захист усіх форм власності та господарювання; 3) здатність до саморозвитку і прогресу, що є актуальним для розвитку сучасного світу в умовах глобалізації [9, с. 23].

Звернемось також до аналізу зарубіжної літератури з обраної теми. Сучасні західні дослідники акцентують увагу на складному багатокomпонентному характері поняття «національна безпека», що містить як суб'єктивні, так і об'єктивні складові: «Безпека в об'єктивному плані, – зазначав Д. Кауфман, – відображає відсутність загроз базовим цінностям суспільства, в суб'єктивному плані – відсутність страху, що ці цінності можуть піддатися руйнуванню» [11, с. 12].

Всі елементи, що входять до структури національної безпеки, тісно взаємопов'язані: кожен з видів національної безпеки може досить яскраво проявитися в сфері дії іншого, доповнюючи або послаблюючи його вплив. Оскільки економіка – життєво важлива сторона діяльності суспільства, держави і особистості, то базисом національної безпеки залишатиметься економічна безпека. Вона є визначальною в розвитку виробництва і ринкових відносин, обміну товарами і послугами, формує вимоги до забезпечення заходів превентивного і охоронного напрямків. Якщо у зовнішніх відносинах головним фактором є військова безпека, у внутрішніх – соціальна, в глобальному зовнішньому оточенні – екологічна, то визначальним базисом всіх складових національної безпеки є налагоджений соціально-економічний механізм, від якого залежить рівень добробуту людей. Тобто економічна безпека, що виявляється в сферах впливу інших видів національної безпеки, проникаючи в них і взаємодіючи з ними, в свою чергу, акумулює в собі їх дію, залишаючись в той же час основою (базисом) національної безпеки.

Західні науковці достатньо вузько і конкретно розуміють сам термін «безпека держави», вбачаючи в ньому, перш за все, захищеність від «зовнішніх» загроз, особливо від зловмисних дій будь-яких супротивників або суперників.

Британський вчений В. Кейбл пов'язував поняття «економічна безпека» з використанням військової сили. Даний підхід, за твердженням вченого, був властивий такому специфічному напрямку в теорії міжнародних відносин, як «геоекономіка» і «глобалізація» [12, с. 314]. Його прихильники трактували міжнародні економічні відносини як «холодну війну», головними опонентами в якій виступають США, Євросоюз і Японія.

В офіційних документах США поняття «економічна безпека» стосується держави в цілому, а безпека економіки Сполучених Штатів виступає найважливішою та незмінною складовою загальнонаціональної безпеки країни, що зафіксовано на законодавчому рівні. Серед найбільш значимих американських законів було прийнято: 1) у 1996 році закон про економічну безпеку (The Economic Security Act), який зазначив основні питання економічної безпеки загального характеру; 2) у 1999 році прийнято закон про освіту для економічної безпеки (The Education for Economic Security Act), який дозволив підвищити ефективність американської освіти

й науки; 3) закон про економічну безпеку та відтворення (The Economic Security & Recovery Act of), який вступив в дію у 2001 році, відрегулював питання податкового законодавства, визначив основні пріоритетні напрями розвитку національної економіки, створення сприятливого митного клімату; 4) наступного року було затверджено закон про створення робочих місць і економічну безпеку (Job Creation and Economic Security Act), який регулював питання подолання безробіття, ринку праці, економічного та соціального захисту населення та інше.

Належність до економічно безпечного статусу глибоко закладено в американській психіці. Більшість американців, незалежно від їх реальних доходів, характеризують себе середнім класом. Інститут дослідження громадської думки «The Gallup Organization» виявив, що можливість дозволити собі базові потреби пов'язана з відчуттям загального добробуту, а не лише з фінансовим успіхом. Нестаток матеріально та психологічно поділяє населення, адже люди з меншою кількістю ресурсів мають менше можливостей дозволити собі діяльність, яка підтримує комфортне життя, наприклад, мати домашній комп'ютер та доступ до Інтернету, або сплачувати гуртки дозвілля для дітей. На перший погляд ці потреби здаються неважливими, проте вони також мають вирішальне значення для налагодження стосунків та обміну інформацією [13]. Дослідження показують, що стрес і тривога, пов'язані зі стигматизацією та стереотипами щодо бідності можуть призвести до дистанціювання від тих, хто не є соціально забезпеченим задля збереження власної гідності.

Однією з перших про національно-економічну безпеку заговорила Японія. У 1982 році міністерство зовнішньої торгівлі та промисловості країни виступило зі спеціальною доповіддю на цю тему, згідно з яким «економічна безпека – це такий стан економіки, при якому вона захищена, перш за все, економічними засобами, від серйозних загроз, що виникають під впливом міжнародних факторів».

Найбільш економічно розвиненою з азіатських держав сучасного світу є Китай. Тут в основі трактування економічної безпеки лежить «економічний суверенітет», особливо незалежність в ухваленні рішень. Китайський учений Джанг Енг дав коротке визначення «економічної безпеки»: «Для країн, що розвиваються, таких як Китай, економічна безпека найкраще визначається як здатність забезпечувати поступове зростання життєвих стандартів всього населення через національний економічний розвиток при збереженні економічної незалежності. Іншими словами, у економічній безпеці є дві сторони медалі – конкурентоспроможність і незалежний економічний суверенітет» [14, с. 67]. Отже, основною метою західних держав зазвичай виступає стабільне економічне зростання, незалежність і збереження суверенітету держави.

Економічна безпека має важливе значення, оскільки свобода та гідність важливі для кожної людини. Справжня свобода не може існувати, якщо не існує певного рівня базової економічної безпеки і це більше ніж просто «обмеження негативних ризиків». Це означає обмеження невизначеності, з якою люди стикаються у своєму повсякденному житті. Це також означає забезпечення соціального середовища, в якому люди відчують, що вони належать до низки спільнот і мають справедливу можливість жити і розвиватись. Потрібно визнати, що певна безпека є важливою для динамічного суспільства та економіки, також та для особистого розвитку. Однак без базової безпеки не можна приймати раціональних рішень. Вона повинна охоплювати: 1) Позбавлення захворюваності. Від людей не можна чекати вільних та відповідальних дій, якщо вони перебувають на межі виживання. Їм потрібна дистанція від катастрофи. 2) Контроль власного розвитку. Це повинно включати здатність здобувати освіту та приймати вільні рішення. 3) Стійка самоповага. Існує «бідність гідності», а також бідність їжі чи доходів. Людина, яка позбавлена їжі, може пограбувати або стати жертвою соціальних захворювань. Особа, яка позбавлена гідності, може вчинити більш жорстокі дії [15].

Яким же чином можна дослідити усю багатоманітність точок зору на економічну безпеку. Одним з найбільш ефективних інструментів на нашу думку може бути системних відхід у тому його вигляді, який був сформульований видатним українським філософом А. І. Уйомовим. Він розробив параметричну теорію систем.

Одне з визначень системи, котре подав послідовник філософської школи А. І. Уйомова А. Ю. Цофнас формулюється наступним чином: «Системою є довільна річ, коли будь-які її відносини задовольняють певну якість» [16, с. 52]. Система може бути описана за допомогою системних дескрипторів, а саме концепту, структури і субстрату системи. Концептом виступає певна визначеність (якість або відношення), з якої і починається репрезентація системи. Нерідко передбачається, що він є чимось зрозумілим усім [16, с. 55]. Структурою системи називають системоутворююче відношення, яке не можна абстрагувати від системи, у якій вона встановлена. Субстратом системи виступає та річ, на якій реалізуються структура. Вона може мати будь-яку природу і відноситися до соціального світу [16, с. 56]. Впорядкуємо усі розглянуті нами визначення економічної безпеки у таблиці з урахуванням системного підходу.

Автор	Концепт	Структура	Субстрат
Л. М. Акімова	Цілісність, керованість, стабільність	Стан захищеності підсистем: фінансової, соціально-економічної, техніко-технологічної і т.д.	Економічна система країни та сукупність уповноважених державних органів
О. І. Зінченко	Стабільна реалізація національних інтересів	Стан нейтралізації зовнішніх та внутрішніх загроз	Економічна система країни, суб'єкти національної безпеки
Бондарук Т. Г.	Стійкість до зовнішніх та внутрішніх загроз	Стан стійкого економічного зростання; ефективного задоволення економічних потреб населення	Національна економіка
С. І. Урба	Економічна незалежність	Стан економічної незалежності, досягнення рівня ефективного виробництва, наявність здатності до саморозвитку	Національна економіка у рамках глобальної економічної системи
Д. Кауфман	Стійкість до руйнування	Стан відсутності загроз по відношенню до реалізації базових цінностей суспільства	Усе суспільство
В. Кейбл	Наявність економічної та військової могутності	Стан за його військові сили забезпечують безпеку економічного розвитку	Геоелектроніка

Як бачимо, подібна репрезентація різних концепцій економічної безпеки дозволяє ефективно імплемувати основні принципи системного підходу А. І. Уймова.

Висновки. Таким чином, на основі аналізу позицій провідних вчених в Україні та закордоном, можна зробити наступні висновки: 1) системний підхід визначення сутності економічної безпеки є найбільш ефективним та продуктивним, так як дозволяє порівняти позиції різних дослідників створивши цілісну картину розкриття сутності даного явища; 2) концепт економічної безпеки може бути реалізований на різних рівнях соціально-економічних відносин; відповідно в рамках досліджених нами визначень цього феномену до субстрату, тобто до структур, на котрих реалізується відношення економічної безпеки вчені відносять (перераховуємо за звуженням масштабу): глобальну економічну систему, національну економіку в рамках глобальної, суспільство, окремої країни, економічну систему країни, окремі регіони держави; 3) структура економічної безпеки в рамках системного підходу може бути описана як стан стабільності, економічного зростання, ефективного задоволення потреб суспільства та окремої особи, нейтралізації різноманітних внутрішніх та зовнішніх загроз; 4) уточнення критеріїв економічної безпеки є перспективним питанням, котре може бути розкрито у майбутніх наукових розвідках.

Список використаних джерел.

- Акімова Л. М. Становлення системи економічної безпеки держави в Україні: сутність, рівні, складники / Л. М. Акімова // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2018. – №1(19). – С. 2–11.
- Денисенко М. П., Бреус С. В. Економічна безпека держави та деструктивний вплив на неї тіньової економіки / М. П. Денисенко, С. В. Бреус // Вчені записки університету «КРОК». Серія : Економіка. – 2014. – Вип. 37. – С. 25–31.
- Акімова Л. М. Аналіз стану економічної безпеки за суб'єктивними оцінками експертів / Л. М. Акімова // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2018. – №2. – С. 1–14.
- Зінченко О. І., Хімченко А. М. Щодо сутності поняття «соціально-економічна безпека» / О. І. Зінченко, А. М. Хімченко // Бізнес інформ. – 2014. – №6. С. – 123–128.
- Бондарук Т. Г., Бондарук І. С. Соціальні аспекти економічної безпеки держави / Т. Г. Бондарук, І. С. Бондарук // Економічні горизонти. – 2018. – № 2. – С. 76–86.
- Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0060665-07#Text> (дата звернення: 19.12.2020).
- Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013 р. URL : http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm (дата звернення 18.12.2020).
- Гбур З. В. Складові економічної безпеки та їх вплив на економічну безпеку України в умовах євроінтеграції / З. В. Гбур // Ефективність державного управління. 2017. – Вип. 3. – С. 251–257.
- Урба С. І. Система економічної безпеки держави: сутність та особливості формування / С. І. Урба // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2017. – Вип. 26 (1). – С. 22–25
- Копитко М. І. Економіко-математичні методи та моделі в системі зміцнення соціальної компоненти економічної безпеки України / М. І. Копитко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2017. – Вип. 2. – С. 302–312.

11. Kaufman D., Mc Kitrick J., Leney T. US National Security: A Framework for Analysis / D. Kaufman, J. Mc Kitrick, T. Leney // Lexington, MA : «Lexington Books». – 1985. – P. 12.
12. Cable, V. What is International Economic Security? / V. Cable // International Affairs. – 1995. – Vol. 71. – № 2. – P. 312–317.
13. Economic security is... URL: https://insightcced.org/wp-content/uploads/2015/08/061615_Insight_ESConcepts_Links.pdf (дата звернення: 24.12.2020).
14. Jiang Yong. Economic Security: Redressing Imbalance / Y. Jiang // China Sacurity. – 2008. – Vol. 3. – №2. – P. 66–85.
15. Economic security for a better world. URL: <https://www.social-protection.org/gimi/gess/RessourcePDF.action?ressource.ressourceId=8670> (дата звернення: 20.12.2020).
16. Цофнас А. Ю. Теория систем и теория познания / А. Ю. Цофнас. – Одесса: АстроПринт, 1999. – 304 с.

References.

1. Akimova, L. M. (2018), “Formation economic security system in Ukraine: essence, levels, components”, *Publichne administruvannya: teoriya ta praktika*, vol. 1, no. 19, pp. 2–11.
2. Denysenko, M. P. and Breus, S. V. (2014), “Economic security of the state and the destructive impact of the shadow economy on it”, *Vcheni zapysky universytetu «KROK». Seriiia : Ekonomika*, vol. 37, pp. 25–31.
3. Akimova, L. M. (2018), “Analysis of the state of economic security according to subjective assessments of experts”, *Publichne administruvannya: teoriia ta praktyka*, vol. 2, pp. 1–14.
4. Zinchenko, O. I. and Khimchenko, A. M. (2014), “On the essence of the concept of socio-economic security”, *Business inform*, vol. 6, pp. 123–128.
5. Bondaruk, T. H. and Bondaruk, I. S. (2018), “Social aspects of economic security of the state”, *Ekonomichni horyzonty*, vol. 2, pp. 76–86.
6. Ministry of Economy of Ukraine (2007), Order “On approval of the Methodology for calculating the economic security level in Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0060665-07#Text> (Accessed 19 December 2020).
7. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2013), Order “On approval of Methodical recommendations for calculating the economic security level in Ukraine”, available at: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm (Accessed 18 December 2020).
8. Hbur, Z. V. (2017), “Components of economic security and their impact on the economic security of Ukraine in the context of European integration”, *Efektyvnist derzhavnoho upravlinnia*, vol. 3, pp. 251–257.
9. Urba, S. I. (2017), “The system of economic security of the state: the essence and features of formation”, *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriiia : Ekonomika i menedzhment*, vol. 26, no. 1, pp. 22–25
10. Kopytko, M. I. (2017), “Economic and mathematical methods and models in the system of strengthening the social component of economic security of Ukraine”, *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, vol. 2, pp. 302–312.
11. Kaufman, D. Mc Kitrick, J. and Leney, T. (1985), *US National Security: A Framework for Analysis*, Lexington Books, Lexington, USA.
12. Cable, V. (1995), “What is International Economic Security?”, *International Affairs*, vol. 71, no. 2, pp. 312–317.
13. Metrics, M. (2015), “Economic security is...”, available at: https://insightcced.org/wp-content/uploads/2015/08/061615_Insight_ESConcepts_Links.pdf (Accessed 25 December 2020).
14. Jiang, Y. (2008), “Economic Security: Redressing Imbalance”, *China Sacurity*, vol. 3, no. 2, pp. 66–85.
15. International Labour Organization (2004), “Economic security for a better world”, available at: <https://www.social-protection.org/gimi/gess/RessourcePDF.action?ressource.ressourceId=8670> (Accessed 20 December 2020).
16. Czofnas, A. Yu. (1999), *Teoriya sistem i teoriya poznaniya [Systems theory and knowledge theory]*, AstroPrint, Odesa, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2021 р.